

ОБҐРУНТУВАННЯ ПОТРЕБИ І
ВРАХУВАННЯ ГЕНДЕРНОГО АСПЕКТУ В
СИСТЕМІ СПОРТИВНОЇ ПІДГОТОВКИ

Приходько Володимир

Придніпровська державна академія фізичної культури і спорту

DOI: 10.32540/2071-1476-2019-1-118

Annotation

Introduction. The issue of gender equality in sport is multidimensional, requiring a variety of research, drafting relevant legislation and regulations, and training professionals to work at different levels, educated on gender issues. Meanwhile, the key issue for the topic of the formation of a modern system of training athletes, taking into account the culture of gender relations remains insufficiently elaborated at the level of theory in Ukraine, although it must preempt, direct the actions of various practitioners who are otherwise compelled to act, based on foreign experience and sound experience.

Research purpose. Substantiation of the need and consideration of gender in the system of sports training in Ukraine.

Research methods and materials. The complex of methods of theoretical research (generalization of literature, materials from the Internet, content of previous own scientific developments, abstraction, idealization, analysis and synthesis, induction and deduction), as well as questioning on the developed author's questionnaire were used. As a result of the coaches' survey, 62 correctly completed questionnaires were obtained.

Results. The stage of gender socialization in adulthood facilitates the revision of norms and patterns of gender-related behavior and some adjustment of personality traits, but the formation of personality traits in a particular activity continues. In adulthood, masculine sports contribute to increasing courage, firmness, and self-control in women; increasing dominance, self-control, and reducing anxiety in men. Feminine species contribute to women's decline in dominance, increasing anxiety, non-conformism, increasing stereotypical views on qualities inherent in men and women in society; whereas men develop straightforwardness and emotional stability. It is known that the general fundamentals of sports training, presented by the theory of sport, are common to men and women. However, some factors, such as socio-psychological, as well as the characteristics of women's body make some conditioning in their training. It is therefore very important, when preparing national and regional programs aimed at the development of physical culture and sports, to take into account not only age, but also gender, as a guarantee of ensuring the prerequisites for creating equal opportunities for access to sports and fair distribution of public funds for this sphere of life society.

Conclusions.

1. The gender components of sport theory, which carry information about the real processes of socio-sexual relations in the field of sport, are now the result of extrapolation of the basic provisions of general gender science to sport theory and thus are included in the structure of sport theory. However, the problem of the direct transposition of gender perspectives into the field of sport only indicates that there is an objective need to gain new knowledge at the frontier of general gender and to study gender-specific sport issues.

2. Due to the variety of forms of exercise, the sport sector needs further exploration for optimal implementation of the gender approach, including conducting gender studies to address existing social and socio-psychological problems. Yes, there is a gender disparity issue with gender roles chosen by women in sports, and this can create conflicting life situations that go beyond the professional responsibilities of coaches. The principle of taking into account the socio-

gender identity of a person is poorly taken into account in sport, as evidenced by the opening up of opportunities for women to engage in almost all masculine sports, because at present the concepts of implementation of this principle in sport have not been developed or implemented.

3. Therefore, there is a societal need, both for continued research and for qualified specialists trained in the gender components of sports theory and practice, who are able to apply this knowledge to the development of the sports movement, as well as to improve the level of knowledge of students in specialized higher education institutions that complicated by the practical lack of software and methodological support of the educational process at the level of systematic integration of the principles of sports theory and gender in the field of sports.

4. Based on the above, in the current context, it is possible to recommend to the broad practice, which should be specified by the available exceptions (conscious personal preferences and needs of boys and girls to the selected sport), classes that are more suitable for the sex.

Keywords: gender, athlete's personality, gender aspect in the system of sports training, masculinity, femininity, antagonistic sports, synergistic sports, autonomous sports.

Анотація

Вступ. Питання гендерної рівності у спорті є багатоаспектним, вимагає проведення різноманітних досліджень, розробки відповідних законодавчих і нормативних актів та підготовки фахівців для роботи на різних рівнях, освічених з гендерних питань. Тим часом, ключове питання теми формування сучасної системи підготовки спортсменів з урахуванням культури гендерних відносин залишається недостатньо опрацьованим на рівні теорії в Україні, хоча воно має направляти, спрямовувати дії різних фахівців-практиків, які в іншому випадку змушені діяти, ґрунтуючись на закордонному досвіді та здоровому глузді.

Мета дослідження. Обґрунтування потреби та врахування гендерних питань у системі спортивної підготовки в Україні.

Методи та матеріали дослідження. Використовувався комплекс методів теоретичного дослідження (узагальнення літератури, матеріалів з Інтернету, зміст попередніх власних наукових розробок, абстрагування, ідеалізація, аналіз і синтез, індукція та дедукція), а також опитування за розробленою авторською анкетною. В результаті опитування тренерів було отримано 62 правильно заповнені анкети.

Результати. Етап гендерної соціалізації в дорослому віці сприяє перегляду норм і зразків поведінки, пов'язаних з гендером, і деякому коректуванню якостей особистості, проте формування специфіки особистісних характеристик в конкретній діяльності триває. У дорослому віці маскуліні види спорту сприяють збільшенню мужності, твердості, самоконтролю у жінок; збільшенню домінантності, самоконтролю, зниженню тривожності у чоловіків. Фемініні види сприяють у жінок зниженню домінантності, збільшенню тривожності, нонконформізму, збільшенню стереотипних поглядів на якості, притаманні чоловікам і жінкам в суспільстві; тоді як у чоловіків розвитку прямолінійності та емоційної стійкості. Загальні основи спортивної підготовки, які презентує теорія спорту, єдині для чоловіків і для жінок. Однак деякі фактори, наприклад, соціально-психологічні, а також особливості організму жінок вносять певну обумовленість в їх тренування. Отже дуже важливо при підготовці державних і регіональних програм, спрямованих на розвиток фізичної культури і спорту, враховувати не тільки вікові особливості, але також гендерні, як запоруку забезпечення передумов для створення рівних можливостей щодо доступу до занять спортом і справедливого розподілу державних коштів на цю сферу життєдіяльності суспільства.

Висновки.

1. Гендерні компоненти теорії спорту, що несуть інформацію про реальні процеси соціостатевих відносин в сфері спорту, на даний час є результатом екстраполяції основних положень загальної гендерології на теорію спорту і у такий спосіб входять в структуру теорії спорту. Однак проблема прямого переносу положень гендерного підходу в галузі спорту лише свідчить про наявність об'єктивної потреби отримання нових знань на межі загальної гендерології і вивчення проблем спорту в гендерному аспекті.

2. Сфера спорту в силу розмаїття форм занять, потребує подальших розвідок для оптимального здійснення гендерного підходу, включаючи проведення гендерних досліджень з метою вирішення існуючих соціальних і соціально-психологічних проблем. Так, існує проблема невідповідності статі тим гендерним ролям, які обираються жінками в спорті, а це може породжувати конфліктні життєві ситуації, що виходить за межі професійних обов'язків тренерів. Принцип врахування у приналежності особи слабко враховується в спорті, про що свідчить відкриття можливостей жінкам займатись чи не всіма маскулініними видами спорту, адже на тепер концепції реалізації цього принципу в спорті не розроблені і не впроваджені.

3. Відтак, існує суспільна потреба, як у продовженні досліджень, так і у кваліфікованих фахівцях, підготовлених у сфері гендерних компонентів теорії і практики спорту, здатних застосовувати ці знання у роз-

витку спортивного руху, а також покращенні рівня знань студентів спеціалізованих закладів вищої освіти, що ускладнюється практичною відсутністю програмно-методичного забезпечення навчального процесу на рівні системної інтеграції принципів теорії спорту і гендерології в сфері спорту.

4. Виходячи з поданого, в існуючих умовах можна рекомендувати до широкої практики, котра має уточнюватись наявними виключеннями (свідомими особистісними перевагами і потребами юнаків та дівчат до занять обраним видом спорту), заняття саме тими видами, які більше підходять для відповідної статі.

Ключові слова: статі, особистість спортсмена, гендерний аспект в системі спортивної підготовки, маскулінність, фемінінність, антагоністичні види спорту, синергетичні види спорту, автономні види спорту.

Анотація

Введение. Вопрос гендерного равенства в спорте является многоаспектным, требует проведения различных исследований, разработки соответствующих законодательных и нормативных актов, а также подготовки специалистов для работы на различных уровнях, образованных по гендерным вопросам. Между тем, ключевой вопрос темы формирования современной системы подготовки спортсменов с учетом культуры гендерных отношений остается недостаточно проработанным на уровне теории в Украине, хотя он должен направлять действия различных специалистов-практиков, которые в противном случае вынуждены действовать, основываясь на зарубежном опыте и здравом смысле.

Цель исследования. Обоснование необходимости и учета гендерных вопросов в системе спортивной подготовки в Украине.

Методы и материалы исследования. Использовался комплекс методов теоретического исследования (обобщение литературы, материалов из Интернета, содержание предыдущих собственных научных разработок, абстрагирование, идеализация, анализ и синтез, индукция и дедукция), а также опрос по разработанной авторской анкете. В результате опроса тренеров было получено 62 правильно заполненные анкеты.

Результаты. Во взрослом возрасте маскулинные виды спорта способствуют увеличению мужества, твердости, самоконтроля у женщин; увеличению доминантности, самоконтроля, снижению тревожности у мужчин. Фемининные виды способствуют у женщин снижению доминантности, увеличению тревожности, нонконформизма, увеличению стереотипных взглядов на качества, присущие мужчинам и женщинам в обществе; тогда как у мужчин развитию прямолинейности и эмоциональной устойчивости. Известно, что общие основы спортивной подготовки, которые представлены в теории спорта, едины для мужчин и для женщин. Однако некоторые факторы, например, социально-психологические, а также особенности организма женщин вносят определенную обусловленность в процесс спортивной подготовки. Поэтому важно при подготовке государственных и региональных программ, направленных на развитие физической культуры и спорта, учитывать не только возрастные особенности, но также условия для занятий женщин, как залог обеспечения предпосылок к созданию равных возможностей для доступа к занятиям спортом и справедливого распределения государственных средств на эту сферу жизнедеятельности общества.

Выводы.

1. Гендерные компоненты теории спорта, несущие информацию о реальных процессах социополовых отношений в сфере спорта, в настоящее время являются результатом экстраполяции основных положений общей гендерологии на теорию спорта и таким образом входят в структуру теории спорта. Однако проблема прямого переноса положений гендерного подхода на область спорта только свидетельствует о наличии объективной необходимости получения новых знаний на грани общей гендерологии и изучения проблем спорта в гендерном аспекте.

2. Сфера спорта в силу разнообразия форм занятий, требует дальнейших исследований для оптимального осуществления гендерного подхода, включая проведение гендерных исследований с целью решения существующих социальных и социально-психологических проблем. Так, существует проблема несоответствия пола тем гендерным ролям, которые избираются женщинами в спорте, а это может порождать конфликтные жизненные ситуации, выходящие за пределы профессиональных обязанностей тренеров. Принцип учета социополовой принадлежности личности слабо учитывается в спорте, о чем свидетельствует открытие возможностей женщинам заниматься едва ли не всеми маскулинными видами спорта, ведь до сих пор концепции реализации этого принципа в спорте не разработаны и не внедрены.

3. Следовательно, существует общественная потребность, как в продолжении исследований, так и в подготовке квалифицированных специалистов, способных действовать с учетом гендерных компонентов теории и практики спорта, применять эти знания в ходе развития спортивного движения. Требуется также повышение уровня знаний студентов специализированных учреждений высшего образования, но решение этого вопроса осложняется практическим отсутствием программно-методического обеспечения учебного процесса на уров-

не системної інтеграції принципів теорії спорту і гендерології в сфері спорту.

4. Исходя из представленного, в существующих условиях можно рекомендовать к широкой практике, которая, конечно, должна уточняться имеющимися исключениями, а именно сознательными личностными предпочтениями и потребностями юношей и девушек к занятиям избранными ими видами спорта, привлечение к занятиям теми видами, которые больше подходят для соответствующего пола.

Ключевые слова: пол, личность спортсмена, гендерный аспект в системе спортивной подготовки, маскулинность, фемининность, антагонистические виды спорта, синергетические виды спорта, автономные виды спорта.

Вступ. Гендерне питання вже достатньо давно знайшло відображення в працях, пов'язаних з підготовкою спортсменів, опублікованих за кордоном (А.Л. Ворожбитова, 2011; О. Вороніна, 2001; В.П. Губа, 1997; А.С. Дамадасва, 2010, 2013; Ф.А. Йорданська, 2012; М. Меснер, 2000; Р.А. Передільська, 2015; С.С. Родоманова, 2007; А.А. Усольцева, 2015; Н.С. Цикунова, 2003; Whannel G., 2007). В Україні тема гендеру у фізичному вихованні і спорті теж привертала увагу частини відомих науковців (Біліченко О.О., 2014; Євстігнєєва І.В., 2012; В.П. Кравець, 2011; Круцевич Т., Марченко О., Біліченко О., Имас Т., 2012; Куруцевич Т.Ю., Захарченко М.О., Марченко О.Ю.; В.І. Лукашук, 2012; Марченко О.Ю., 2013, 2017, 2019; Н.В. Скіндер; Шиян О., Фашук О., 2012).

Крім того, була започаткована всеукраїнська ініціатива «Жіноче лідерство у спорті», яка має на меті домогтися гендерної рівності в усіх ланках спортивної сфери. Про це на початку 2020 р. оголосили учасники «круглого столу», а саме представники урядових структур, парламенту, спортивних організацій, що відбувся в інформагенції Укрінформ [5]. «Існує потреба досягнення гендерної рівності саме у сфері спорту, тобто на управлінських посадах, і на стадіонах, і в тренерстві, і в спортивних школах, і у фінансових питаннях. А з іншого боку, в офісі віце прем'єр-міністра та з партнерами намагаємося знаходити нестандартні підходи до нашої роботи. І ми вирішили використати

спорт як інструмент промоції гендерної рівності», – зазначила на презентації ініціативи радниця віцепрем'єр-міністра з питань європейської та євроатлантичної інтеграції України О. Аксьонова. Аргументуючи цю подію вона, зокрема, зауважила, що дослідження, проведене Канадською бізнес-лігою жінок-спортсменок, засвідчує, що жінки, які займаються спортом в шкільні часи та в університеті, більш схильні до лідерства і до того, щоб займати ТОП-позиції в своєму дорослому житті.

Водночас народний депутат України, призерка Олімпійських ігор, чемпіонка Європи та світу з легкої атлетики О. Саладуха зазначила, що одна з проблем це доступ жінок-спортсменок до менеджерських посад у вітчизняних спортивних федераціях, особливо до вищої ланки: «Якщо взяти федерації з олімпійських видів спорту, яких у нас 43, то лише одну очолює жінка, це художня гімнастика. Тоді як серед 160 українських олімпійських призерів 75 це жінки. Тобто жінки зробили величезний внесок для популяризації і формування спортивного іміджу нашої країни. Саме для подолання такої кричущої диспропорції у представництві жінок і започаткована всеукраїнська ініціатива «Жіноче лідерство у спорті».

Додамо, що наприкінці 2019 р. Міністерством фінансів України був ініційований проект «Проблеми гендерної рівності у галузі фізичної культури і спорту» [27]. Першими долучились до нього в

Одеській області, де почала діяти робоча група, яка займатиметься проведенням гендерного бюджетного аналізу двох обласних програм, а саме «Підтримка фізкультурно-спортивного руху» та «Інші заходи з розвитку фізичної культури та спорту». Це відбулось тому, що Одеська область була визначена пілотною в Україні для аналізу показників галузі «Фізична культура та спорт». Зокрема, у межах цих двох програм розглядатимуться показники діяльності місцевих центрів фізичного здоров'я населення «Спорт для всіх» та показники фінансової підтримки місцевих осередків (рад) всеукраїнських організацій фізкультурно-спортивної спрямованості. Обидві програми аналізуватимуться у аспекті показників, затверджених обласною комплексною програмою розвитку фізичної культури і спорту в Одеській області на 2018-2020 роки [31].

Отож проблема гендерної рівності в сфері спорту є багатоаспектною, а це потребує як проведення низки різноманітних досліджень, розробки відповідних законодавчих та нормативних актів, так і підготовки фахівців для роботи на різних рівнях, освічених в питаннях гендеру. Між тим, вузлова для теми проблема формування сучасної системи підготовки спортсменів з урахуванням культури гендерних відносин залишається в Україні недостатньо опрацьованою на рівні теорії, хоча вона має випереджати, спрямовувати дії різноманітних практиків, які інакше вимушені діяти,

спираючись на зарубіжний досвід і здоровий глузд.

Мета дослідження полягає в обґрунтуванні потреби і врахування гендерного аспекту в системі спортивної підготовки в Україні.

Матеріал і методи. Був використаний комплекс методів теоретичного дослідження (узагальнення літератури, матеріалів з Інтернету, змісту попередніх власних наукових розробок, абстрагування, ідеалізація, аналіз і синтез, індукція та дедукція), а також анкетування за розробленою авторською анкетною.

Результати дослідження.

Доведено, що спорт зазвичай зберігає свою значущість для чоловіків з вищих соціальних груп зі шкільних років і до досягнення ними дорослого віку. Але важливим є той факт, що до вступу в університет більша частина цих молодих людей не пов'язують своє майбутнє із професійним спортом. Що ж до середнього класу, його культурні цінності спрямовують устремління особи в більш «розумну» галузь освіти й професійної кар'єри, не пов'язану зі спортом. Тут спорт залишається дуже важливим для створення й усвідомлення свого статусу серед таких же привілейованих верств населення, як і вони, тобто у вказаному випадку спорт допомагає не тільки зберігати, але й посилює існуючі класові та гендерні нерівності [2; 36].

Для юнака з менш забезпеченої сім'ї успіх у спорті не є лише доказом його маскулітності, як для тих, про кого йшла мова вище, для нього це нерідко єдина надія зайняти більш високе соціальне становище. Складність отримати освіту у престижному закладі вищої освіти після посереднього навчання в школі та сформувані таким чином соціальні мережі спілкування, необхідні для побудови успішної кар'єри, а також незначні фінансові витрати роблять для таких молодих

людей вибір спортивною, разом із професійною кар'єрою, одним з найбільш раціональних. Натомість це узагальнення не може бути зроблене відносно молодих жінок із бідних сімей. Від самого початку навчання в середніх класах школи й до періоду досягнення дорослого віку, тобто у період, коли юнаки роблять ставку на спорт, дівчата більшою мірою орієнтовані на власну освіту. Тут має місце статева динаміка дорослішання, яка певним чином керує підлітковими групами й досить часто змушує юнаків цінувати спортивні досягнення вище за освітні [24].

Щодо досягнення більш високих спортивних результатів від особистості спортсмена (незалежно від його статі) вимагається активно проявляти значний набір особистісних властивостей і високий рівень саморегуляції [20, с. 144]. У зв'язку з цим виникає низка питань. Зокрема чи можна розвивати потрібні якості особи в процесі тренувальної діяльності; що спонукує до початку занять різними видами спорту; які мотиви підтримують спортивну діяльність тощо. Що ж до специфіки мотивів, які спонукують до занять спортом дівчаток і хлопчиків, встановлено, що на початковому етапі для дівчаток головним стимулом до занять є бажання й вплив батьків [9, с. 31]. При цьому провідна мотивація спортсменок-початківців визначається прагненням зміцнити здоров'я, здобути нове коло спілкування. З іншого боку, констатується, що певна частина спортсменок починає займатися спортом, вже на цьому етапі бажаючи досягнення високих спортивних результатів [19]. У процесі занять формується стійка внутрішня мотивація, з'являється щирий інтерес, а перші спортивні успіхи допомагають становленню потреби в заняттях спортом. Якщо ж цього не відбувається, юнка, як правило, залишає спорт та знаходить інтереси

в інших видах діяльності. Для більшості спортсменок мотивація пов'язана з такими особистісними якостями, як активність і самостійність.

Соціологи спорту здебільшого сходяться на тому, що для чоловіків-спортсменів особливо значущими є, як вже зазначалось, соціальний мотив, а також мотив реалізації енергії, для жінок – оздоровчо-розважальний і можливість командної роботи. Для чоловіків важливою є також можливість перемогти і бути успішним. У жінок домінуючим мотивом є розвиток майстерності, натомість немає чіткого прагнення до перемоги, як найважливішої цінності своєї участі в спорті. Ці дані цілком узгоджуються із традиційними уявленнями про маскулітність та фемінітність, однак не суперечать концепції гендерної соціалізації [38].

Отже, спорт як діяльність (репрезентує він образи маскулітності або ж фемінітності) формує андрогінний тип особистості у жінок і призводить до підсилення маскулітності у чоловіків. У андрогінній поведінці відбивається реальна відсутність чисто чоловічих і чисто жіночих якостей, відтак всім цим людям чоловічої і жіночої статі природно поводитись відповідно до індивідуальних особливостей, а не лише відповідно до гендерних приписів. Так, відомо, що хоча в основі формування гендерних особистісних характеристик лежить біологічно задана стать, проте провідну роль в онтогенезі відіграють впливи на особу соціальних умов та культурних традицій суспільства, включаючи спорт [2, с. 10]. Творчість, як здатність до конструктивного перетворення «Я», є атрибутом не маскулітності і не фемінітності, але андрогінності [18, с. 272]. Психологічна андрогінність пов'язується з високим рівнем розвитку особистості, подоланням егоцентричних, групоцентричних та конформних на-

становлень, поєднанням індивідуалізації та децентралізації.

У масштабному дослідженні Т.В. Артамонової і Т.А. Шевченко взяли участь 570 спортсменів і спортсменок (235 жінок і 335 чоловіків), які займаються спринтерських бігом, бігом на середні дистанції, бар'єрним бігом, плаванням, веслуванням на байдарках, футболом, баскетболом, гандболом, волейболом, боксом, тхеквондо, дзюдо, стрибками в довжину, у висоту і потрійним, стрибками з жердиною, метанням списа, штовханням ядра, важкою атлетикою, художньою гімнастикою, спортивною гімнастикою, спортивною акробатикою, легкоатлетичним багатоборством. Спортивні змагання розглядалися в рамках класифікації, заснованої на особливостях характеру взаємодії спортсменів-суперників в змаганнях [36]: антагоністичний спорт (види спорту, в яких на дію спортсмена суперник відповідає протидією); синергетичний (види спорту, в яких на дію спортсмена суперник відповідає аналогічною дією); автономний (види спорту, в яких на дію спортсмена суперник відповідає заздалегідь передбаченою автономною дією). Вирізняють також комплексний спорт, наприклад, легкоатлетичне багатоборство, (це види, в яких на дію спортсмена суперник відповідає різними варіантами дій) [2].

Для представників антагоністичних видів спорту та спортивних дисциплін (приклади: футбол, баскетбол, гандбол, волейбол, бокс, тхеквондо, дзюдо), які приймали участь у дослідженні [2], адекватність самооцінки була безпосередньо взаємопов'язана з усвідомленим дотриманням норм і правил поведінки, наполегливістю в досягненні мети і відповідальністю, схильністю до ризику та соціальної сміливості, працездатністю та емоційною зрілістю, розвиненим самоконтролем і точністю виконання соціальних вимог, спокоєм

і незворушністю, довірливістю і терпимістю, артистичністю і жіночністю.

Щодо інтелектуальної сфери виявлено, що чим більше спортсмен даної класифікаційної групи практичний і уважний до дрібниць, тим більше він холоднокровний і впевнений в собі, йому в більшій мірі властиві прямолінійність і природність поведінки.

З боку емоційно-вольової сфери виявлено, що чим більше спортсмен витриманий, працездатний і емоційно зрілий, тим в більшій мірі у нього розвинені самоконтроль і точність виконання соціальних вимог, рівень соціальної сміливості, активності і схильності до ризику, він також холоднокровний і впевнений в собі, прагне до усвідомленого дотримання норм і правил поведінки, наполегливий в досягненні мети, відповідальний, більш відкритий, йому притаманні добросердність і товарицькість.

Крім того, усвідомлене дотримання норм і правил поведінки, наполегливість у досягненні мети і відповідальність забезпечуються розвиненим самоконтролем, точністю виконання соціальних вимог, високим рівнем соціальної сміливості, активності і схильності до ризику. Це також мужність, самовпевненість і практичність, незалежність, деяка замкнутість і не контактність; спокій і незворушність, холоднокровність, упевненість в собі, розвинений самоконтроль і точність виконання соціальних вимог.

Щодо комунікативної сфери виявлено, що чим більше спортсмен відкритий, добросердий, товариський, тим в більшій мірі він орієнтується на соціальне схвалення, у нього є вищий рівень соціальної сміливості, активності, схильності до ризику. При цьому, чим вищим є рівень соціальної сміливості, активності і схильності до ризику, тим більше виражені відвертість, довірливість, терпимість, орієнтація на соці-

альне схвалення, життєрадісність та імпульсивність.

Крім того, виражені відвертість, довірливість і терпимість супроводжуються залежністю від групи, де відбуваються заняття спортом, а також орієнтацією на соціальне схвалення [2, сс. 135-136].

У групі спортсменів синергетичних видів спорту (прикладі: спринт, біг на середні дистанції, бар'єрний біг, плавання, веслування на байдарках) висока зарозумілість властива тим, хто є більш витриманим, працездатним, емоційно зрілим, хто має розвинений самоконтроль.

З боку інтелектуальної сфери виявлено, що чим вищим є рівень абстрактного мислення, кмітливості, швидкості навченості, тим більше у спортсмена даної класифікаційної групи розвинена уява і тим більше він залежний від групи, тобто орієнтується на соціальне схвалення. З іншого боку, чим більш практичний і уважний до дрібниць спортсмен - представник синергетичних спортивних дисциплін, тим більше він безтурботний, холоднокровний і впевнений в собі, в більшій мірі віддає перевагу власним рішенням, він незалежний, більш витриманий, працездатний і емоційно зрілий, має високий рівень соціальної сміливості і активності. Крім того, схильність до експериментування виражена в особистостях більш владних, незалежних, самовпевнених, відвертих, довірливих і терпимих.

Щодо емоційно-вольової сфери виявлено, що чим більше представник синергетичних дисциплін витриманий, працездатний, емоційно зрілий, тим вищим є у нього рівень соціальної сміливості, активності, схильності до ризику, відвертості, довірливості, терпимості, холоднокровності, впевненості в собі, спокою і незворушності. Останнє забезпечується розвиненим самоконтролем і точністю виконання соціальних

вимог.

Більш усвідомлене дотримання норм і правил поведінки, наполегливість у досягненні мети, відповідальність характерні для тих, хто більш розважливий і проникливий, розсудливий і обережний, сором'язливий і тривожиться про помилки.

Мужність, самовпевненість, практичність, жорсткість і суворість властиві для холоднокровних і спокійних, замкнутих і нетовариських.

Щодо комунікативної сфери виявлено, що відкритим, добрим, товариським особам властиво бути життєрадісними, імпульсивними, балакучими, відвертими, довірливими і терпимими.

Крім того, чим вищим є рівень соціальної сміливості, активності, і схильності до ризику, тим в більшій мірі проявляється прагнення слідувати за громадською думкою, орієнтуватися на соціальне схвалення, природність поведінки, владність, незалежність і самовпевненість.

У той же час, життєрадісність та імпульсивність характерні для прямолінійних, наївних, природних, владних, самовпевнених, залежних від групи, відвертих, довірливих, терпимих.

Т.В. Артамоною і Т.А. Шевченко виявлено також, що представники автономних видів спорту (прикладі: стрибок у довжину і потрійний, стрибки у висоту і з жердиною, метання спису, штовхання ядра, важка атлетика, художня і спортивна гімнастика, спортивна акробатика) прагнуть до усвідомленого дотримання норм і правил поведінки, вони наполегливі в досягненні мети, відповідальні, а якщо мають високу самооцінку, то й високий рівень кмітливості і швидкості навчності, розвинений самоконтроль і прагнення до точного виконання соціальних вимог, вони розважливі, проникливі, спокійні і незворушні.

З боку інтелектуальної сфери

спостерігається залежність практичності, певної обмеженості, уважного ставлення до деталей, відзначається розвинений самоконтроль, точність виконання соціальних вимог і владність, незалежність і самовпевненість.

З боку емоційно-вольової сфери виявлено, що чим більшою мірою для спортсмена властиві витримка, працездатність та емоційна зрілість, тим більше у нього розвинений самоконтроль, точність виконання соціальних вимог, він більш життєрадісний, імпульсивний, безтурботний, балакучий, відвертий, довірливий, терпимий, більш холоднокровний і впевнений в собі, більш спокійний і незворушний, більш владний, незалежний, самовпевнений, більш відкритий, добросердий і товариський.

Крім того, високий рівень спокою і незворушності поєднується з високим рівнем кмітливості і швидкості навчності, розвиненим самоконтролем.

Щодо комунікативної сфери виявлено, що чим більше представник автономних спортивних дисциплін відкритий, добросердий і товариський, тим в більшій мірі він орієнтується на соціальне схвалення, у нього вищим є рівень соціальної сміливості, активності, схильності до ризику, він більш життєрадісний, імпульсивний, безтурботний і говіркий.

З іншого боку, чим більше мужній, самовпевнений і практичний спортсмен даної класифікаційної групи, тим більше він замкнутий і мовчазний. При цьому, його відзначає високий рівень соціальної сміливості та активності, який поєднується тут з життєрадісністю та імпульсивністю, а прямолінійність, наївність і природність поведінки з прагненням орієнтуватися на соціальне схвалення [2, сс. 132-133].

Таким чином, виявлено, що щільність взаємозалежності факторів особистості найбільша у представників синергетичних

видів спорту і спортивних дисциплін, а в автономних видах є найменшою.

При цьому між представниками автономних і антагоністичних спортивних дисциплін виявлено більше однакових залежностей факторів, ніж між представниками автономних і синергетичних або антагоністичних і синергетичних спортивних дисциплін [2, сс. 137-139].

Отже, як правило, спортсменів відрізняють доброзичливість, товариськість і терпимість по відношенню до інших. Представники різних спортивних дисциплін мало відрізняються за цим параметром, хоча найбільш доброзичливі представники синергетичних і антагоністичних видів спорту, а підозрілість, заздрість і егоцентричність в більшій мірі властиві представникам автономних видів спорту. Загалом спортсмени прагнуть у своїй поведінці до природності і прямолінійності. Найбільше ця якість властива представникам синергетичних видів спорту та спортивних дисциплін, а схильність до розважливості і проникливості проявляють представники автономних і особливо антагоністичних видів спорту.

В цілому внутрішньо спортсмени прагнуть враховувати громадську думку. Як правило, це властиво представникам автономних видів спорту та спортивних дисциплін. Менш потребують схвалення з боку ті спортсмени, які спеціалізуються в антагоністичних видах. Таким чином, спортсмени всіх класифікаційних груп видів спорту схильні до завищення самооцінки, але в більшій мірі це відноситься до антагоністичних видів спорту, а найменше до тих, хто спеціалізується в автономних спортивних дисциплінах.

За рівнем аналітичності мислення, творчого потенціалу та радикалізму представники автономних видів випереджають спортсменів синергетичних та

антагоністичних дисциплін, маючи показник вище середнього. Останні за даним параметром можуть характеризуватися як схильні до найбільшої конкретики мислення і практичності, а представники синергетичних видів спорту є найбільш консервативними. Інакше кажучи, інтелектуальна сфера найбільш розвинена у представників автономних видів спорту, а більш практичними можна вважати представників антагоністичних спортивних дисциплін.

Емоційно-вольова сфера за п'ятьма показниками з шести (тобто на 83%) має аналогічні тенденції у представників автономних і синергетичних видів спорту. Представників антагоністичних видів спорту відрізняють найбільші емоційна зрілість, висока нормативність поведінки, мужність і самовпевненість, холоднокрівність. Рівень самоконтролю у всіх респондентів, залучених до дослідження Т.В. Артамонової і Т.А. Шевченко, збігається, а незворушність в однаковій мірі властива представникам синергетичних і антагоністичних дисциплін, тобто на формування емоційно-вольової сфери найбільший вплив роблять заняття антагоністичними видами спорту.

Комунікативна сфера особистості розвивається однаково у представників усіх класифікаційних груп в плані товариськості, сміливості і домінантності. Більш розважливими і нонконформістськими є представники антагоністичних видів спорту, а більш імпульсивними і егоцентричним - представники автономних видів. В цілому можна сказати, що заняття різними видами спорту впливають більшою мірою не на рівень спілкування, а на його динамічність і емоційну забарвленість [3].

Специфіка мотивів занять спортом більшою мірою залежить від рівня кваліфікації спортсме-

нів, аніж від їх статі, але, як зазначалось, на початковому етапі спортивної соціалізації структура мотивації спортсмена має гендерні відмінності. Для сучасного спорту притаманною є тенденція до того, що все більше дівчат займаються видами спорту, що традиційно сприймаються як чоловічі (бокс, боротьба, хокей тощо); крім того, такі види спорту, як художня гімнастика та аеробіка користуються дедалі більшою популярністю у чоловіків, що свідчить про певне подолання стереотипів щодо «чоловічих» та «жіночих» видів спорту.

Сучасний жіночий спорт розвивається бурхливо і стрімко. В олімпійській програмі майже не залишилось видів спорту, не освоєних жінками-спортсменками. У дні Олімпіади-2012 була представлена експертна доповідь ООН, автори якої визначили ряд проблем і питань, включаючи порівняльний аналіз різних аспектів гендерного рівності на Олімпійських іграх і в спорті в цілому, а також ролі жінок в бізнесі та економіці [27]. Показано, що участь жінок і дівчат у спорті ставить під сумнів безліч гендерних стереотипів і дискримінацію і, таким чином, може стати засобом для просування гендерної рівності та розширення прав і можливостей жінок і дівчат. Адже їх залучення в спортивне життя може допомогти суспільству почати сприймати жінок як лідерів і осіб, які приймають рішення, особливо в сферах, де домінують чоловіки.

Н.С. Цикунова у своєму дослідженні встановила, що на початковому етапі навчання у спорті, зазвичай, немає відбору дітей з певним маскулінним або фемінінним типом особистості в маскулінні і фемінінні види спорту. Між тим, заняття маскулінними видами спорту сприяють формуванню у дівчаток сміливості, активності, андрогінного типу особистості з ухилом в маскулінну сторону, зниженню тривожності,

залишаючи незмінними м'якість, активне незадоволення наявних прагнень. У хлопчиків заняття маскулінними видами підсилюють прояв жорсткості, мужності, практичності, відповідальності, товариськості, знижують напруженість. У процесі спеціалізації в фемінінних видах спорту збільшується кількість фемінінних характеристик в андрогінному типі особистості у дівчаток.

Хоча відомо, що у процесі занять спортом зміна рис особистості, дійсно, відбувається під впливом спортивної діяльності [36], проте, повністю не виключається, не долається фактор статі особи. Встановлено, що спорт, як діяльність, незалежно від того, репрезентує він образи маскулінності або фемінінності, не деформує особистість, але сприяє формуванню андрогінного типу, а диференційовані характеристики особи пов'язані з вимогами, що пред'являються конкретним видом спорту.

У дорослому віці спорт сприяє більшому закріпленню гендерних стереотипів у чоловіків. При цьому, фемінінні види закріплюють гендерні стереотипи у чоловіків і жінок в більшій мірі, ніж маскулінні. У дорослих чоловіків і жінок, особливо в маскулінних видах спорту, специфічним є формування навичок самоконтролю, пов'язаного з усвідомленням соціальних вимог.

Етап гендерної соціалізації в дорослому віці сприяє перегляду норм і зразків поведінки, пов'язаних з гендером, і деякому коректуванню якостей особистості, проте формування специфіки особистісних характеристик в конкретній діяльності триває. У дорослому віці маскулінні види спорту сприяють збільшенню мужності, твердості, самоконтролю у жінок; збільшенню домінантності, самоконтролю, зниженню тривожності у чоловіків. Фемінінні види сприяють у жінок зниженню домінантності, збіль-

шенню тривожності, нонконформізму, збільшенню стереотипних поглядів на якості, притаманні чоловікам і жінкам у суспільстві; тоді як у чоловіків розвитку прямолінійності та емоційної стійкості [33].

Спорт є тією сферою, в якій дуже відчутно проявляються соціальна зумовленість становлення жіночості та маскуліності, традиційні гендерні стереотипи та гендерно зумовлена поведінка. «Спортивна діяльність має низку специфічних особливостей, що сприяють формуванню гендерних стереотипів. Типовий для чоловіків процес соціалізації більшою мірою, аніж для жінок, передбачає заняття спортом, оскільки сприяє формуванню таких якостей особистості, які стереотипно сприймаються як «чоловічі» – сила, наполегливість, цілеспрямованість тощо. Хоча останнім часом жінки активно долучаються до спорту, проте і дотепер існують певні види, які характеризуються як більш чоловічі або жіночі. Агресивний фізичний контакт — це частина чоловічого спорту, тоді як грація та елегантність – риси типової спортсменки-жінки. Існують види спорту, які репрезентують образи, що відносяться до стереотипів маскуліності (мужності, жорсткості, сили, проявів агресивності у взаємодії із супротивником), до яких належать різні види єдиноборств, і фемінінності, де необхідні м'якість, емоційність, артистизм (наприклад, бальні танці, фігурне катання)» [20, с. 141].

Відомо, що загальні основи спортивної підготовки, які презентує теорія спорту, єдині для чоловіків і для жінок. Однак деякі фактори, наприклад, соціально-психологічні, а також особливості організму жінок вносять певну обумовленість в їх тренування. Отже дуже важливо при підготовці державних і регіональних програм, спрямованих на розвиток фізичної культури і спорту, вра-

ховувати не тільки вікові особливості, але також гендерні, як запоруку забезпечення передумов для створення рівних можливостей щодо доступу до занять спортом і справедливого розподілу державних коштів на цю сферу життєдіяльності суспільства.

Саме тому існує потреба регулярно, принаймні щороку, на державному і регіональному рівнях аналізувати дотримання рівних можливостей розвитку фізичної культури і спорту молоді у віці від 14 до 35 років [27]. Гендерна бюджетна ініціатива в Україні полягає в аналізі програм соціально-економічного та культурного розвитку територій за рік, що минув. З цією метою потрібно аналізувати зміст запланованих в програмах спортивно-оздоровчих заходів по залученню молодих людей; яким чином розподілялися кошти на спортивно-оздоровчі заходи з урахуванням гендерного підходу; оцінювати можливості участі дівчат і молодих жінок долучитися до заходів в рамках існуючих програм і відвідувати спортивні секції і клуби.

За результатами гендерного бюджетного аналізу програм сфери фізичної культури та спорту вже було виявлено гендерні прогалини і надано відповідні рекомендації щодо їх усунення та зменшення негативного впливу. Такі зміни повинні бути внесені до програм і бюджетних документів відповідно до наданих рекомендацій. Проект «Гендерне бюджетування в Україні» планує відстежувати зміни програм та бюджетних документів і оцінювати їхній вплив на життя жінок і чоловіків, дівчат і хлопців у їхній різноманітності. Незважаючи на те, що вже багато змін можуть бути зроблені на основі наявних знань та знахідок практиків, деякі питання потребують подальшого вивчення, зокрема: шляхи подолання гендерних стереотипів, які існують у галузі фізичної культури та спорту; рівень занять

фізичною культурою та спортом жінок/чоловіків та дівчат/хлопців різних вікових і соціальних груп; механізм запровадження системи щорічного моніторингу залучення жінок і чоловіків України до різних видів спорту, зокрема масового; доступність та безпечність закладів/місць для занять спортом для жінок/чоловіків, дівчат/хлопців різних вікових та соціальних груп; чинники гендерного розриву в заробітній платі жінок і чоловіків в галузі спорту; шляхи посилення участі жінок у спортивних заходах; механізм досягнення гендерного балансу рівного представництва та гендерної чутливості при прийнятті рішень; шляхи досягнення гендерної рівності в спортивній підготовці та викладанні; вивченні питання гендерного насильства у спорті [27, с. 18-19].

Зібрані дані дозволяють виявити наступну ситуацію у місцевих бюджетах і внести корективи:

- у відсоток витрат із загального бюджету програми на розділ «Фізкультура і спорт» (в своїх дослідженнях ми обґрунтували, що у бюджетах міст і ОТГ це має бути 3%, у бюджетах областей 2%) [26];

- відсоток від загальної суми фінансування спортивних заходів, в яких беруть участь виключно чоловіки (жінки);

- встановити, чи існують заходи, спрямовані виключно на жінок і молодих дівчат тощо.

Одночасно з гендерних аналізом спортивних заходів, що фінансуються з місцевого бюджету мають, аналізуватись напрямки роботи секцій спортивних установ, що знаходяться на території міста. У тому числі ті секції, які в основному розраховані на хлопців і чоловіків, а також наявність у місті (ОТГ) тренерів-жінок.

Виконаний аналіз дозволяє встановити, чи ведеться робота, спрямована на мотивацію, заохочення і створення можливостей займатися фізкультурою і спор-

Таблиця 1

ЗВЕДЕНА АНКЕТА
результатів опитування тренерів по спорту з гендерних аспектів спортивної підготовки

№ з/п	Питання анкети	Варіанти відповідей		
		Так	Важко відповісти	Ні
1.	Чи вважаєте Ви, що існує об'єктивна потреба проводити глибокі і всебічні наукові дослідження, присвячені розкриттю гендерних аспектів підготовки спортсменів різної статі в сучасній Україні?	58 (93,6%)	2 (3,2%)	2 (3,2%)
2.	Чи вважаєте Ви, що у процесі професійної підготовки майбутніх фахівців сфери спорту потрібно розкривати гендерні аспекти з урахуванням сприяння засобами спорту становленню особи чоловіка та жінки для їх подальшої життєдіяльності в суспільстві?	60 (96,8%)	2 (3,2%)	-
3.	Чи вважаєте Ви за потрібне, дбаючи про подальшу успішну соціалізацію спортсмена після завершення активних занять спортом, не рекомендувати початківцям (хлопчикам і дівчаткам) для занять окремі види спорту з урахуванням фемінінності і маскуліності їх впливу, незважаючи на те, що формальних заборон з боку міжнародних федерацій не існує?	44 (71,0%)	15 (24,2%)	3 (4,8%)
4.	Чи вважаєте Ви прийнятним, що хлопчик або дівчинка (юнак або дівчина), незважаючи на такі отримані рекомендації, оберуть для занять вид спорту відповідно з яскраво вираженою фемінізацією (маскулінізацією)?	57 (92,0%)	3 (4,8%)	2 (3,2%)
5.	Чи вважаєте Ви за потрібне законодавчо окреслити види спорту для подальшого розвитку в Україні з урахуванням їх впливу на особу спортсмена або спортсменки?	19 (30,6%)	27 (43,6%)	16 (25,8%)
6.	Чи вважаєте Ви, що розвиток олімпійських і не олімпійських видів спорту, потрібних державі для її престижу, які сприяють маскулінізації дівчат і фемінізації хлопчиків, має забезпечуватись головним чином за рахунок матеріальної підтримки центрального бюджету, відповідних національних (всеукраїнських) федерацій, а також спонсорів і меценатів?	59 (95,2%)	2 (3,2%)	1 (1,6%)
7.	Чи вважаєте Ви, що національні (всеукраїнські) федерації з видів спорту мають сприяти подальшому розвитку в Україні саме тих видів, які позитивно впливають на формування особи спортсмена або спортсменки (тобто, юнака і дівчини)?	27 (43,5%)	14 (22,6%)	21 (33,9%)
8.	Чи вважаєте Ви за потрібне стимулювати через бюджетне фінансування на місцевому рівні (в містах, ОТГ) переважно розвиток тих видів спорту, які сприяють фемінізації дівчат і маскулінізації хлопчиків?	42 (67,7%)	8 (12,9%)	12 (19,4%)
9.	Чи вважаєте Ви, що органи спортивного керівництва в органах місцевої влади мають всіляко сприяти розвитку масового спорту з урахуванням вирішення проблем маскулінізації юнаків і фемінізації дівчат?	33 (53,2%)	19 (30,7%)	10 (16,1%)
10.	Чи вважаєте Ви, що спортивні клуби, які діють на умовах самоокупності, як раз і мають йти назустріч побажанням дітей та їхніх батьків, надаючи для хлопчиків можливість займатись тими видами спорту, які сприяють фемінізації, і навпаки - дівчаткам, що забезпечують виразну маскулінізацію?	51 (82,2%)	7 (11,3%)	4 (6,5%)

том для дівчат і молодих жінок, хоча об'єктивна потреба в цьому є. Так, опитування молодих жінок, проведене в рамках гендерного аналізу, показало, що переважна більшість респондентів хотіли б відвідувати такі секції як аеробіка, спортивна гімнастика, теніс, міні-футбол, а також з інших видів спорту при наявності відповідних умов і професійного тренера [2].

Отже, при розробці місцевої програми з фізичної культури і спорту на наступний рік і розподілі коштів на цю програму, важливо враховувати інтереси і потреби всіх жителів міста (ОТГ) [8, сс. 32-33].

Наведемо результати проведеного дослідження, до якого були залучені фахівці, які підвищували кваліфікацію на курсах тренерів Придніпровської державної академії фізичної культури і спорту. Всього були отримані 62 правильно оформлені анкети, а узагальненні відповіді респондентів подані в табл. 1.

Як видно з поданих результатів понад, 90% підтримки отримали відповіді на питання анкети №№ 1, 2, 4 і 6. Тоді як найменша підтримка (менше 50%) була до відповідей на питання №№ 5 і 7. Таким чином, опитані тренери в своїй більшості не вважають за потрібне законодавчо окреслити види спорту для подальшого розвитку в Україні з урахуванням їх впливу на особу спортсмена або спортсменки; не вважають, що перед за все національні (всеу-

країнські) федерації з видів спорту мають сприяти подальшому розвитку саме тих видів, які позитивно впливають на формування особи спортсмена або спортсменки, надаючи тут перевагу органам місцевої влади.

Висновки

1. Гендерні компоненти теорії спорту, що несуть інформацію про реальні процеси соціостативних відносин в сфері спорту, на даний час є результатом екстраполяції основних положень загальної гендерології на теорію спорту і у такий спосіб входять в структуру теорії спорту. Однак проблема прямого переносу положень гендерного підходу на область спорту лише свідчить про наявність об'єктивної потреби отримання нових знань на межі загальної гендерології і вивчення проблем спорту в гендерному аспекті.

2. Сфера спорту в силу розмаїття форм занять, потребує подальших розвідок для оптимального здійснення гендерного підходу, включаючи проведення гендерних досліджень з метою вирішення існуючих соціальних і соціально-психологічних проблем. Так, існує проблема невідповідності статі тим гендерним ролям, які обираються жінками в спорті, а це може породжувати конфліктні життєві ситуації, що виходить за межі професійних обов'язків тренерів. Принцип врахування соціостативної приналежності особи слабко враховується в спорті, про що свідчить

відкриття можливостей жінкам займатись чи не всіма маскулінними видами спорту, адже на тепер концепції реалізації цього принципу в спорті не розроблені і не впроваджені.

3. Відтак, існує суспільна потреба, як у продовженні досліджень, так і у кваліфікованих фахівцях, підготовлених в області гендерних компонентів теорії і практики спорту, здатних застосовувати ці знання у розвитку спортивного руху, а також покращенні рівня знань студентів спеціалізованих закладів вищої освіти, що ускладнюється практичною відсутністю програмно-методичного забезпечення навчального процесу на рівні системної інтеграції принципів теорії спорту і гендерології в сфері спорту.

4. Виходячи з поданого, в існуючих умовах можна рекомендувати до широкої практики, котра має уточнюватись наявними виключеннями (свідомими особистісними перевагами і потребами юнаків та дівчат до занять обраним видом спорту), заняття саме тими видами, які більше підходять для відповідної статі.

Перспектива подальших досліджень пов'язана з розробкою вимог до формування в Україні сучасної системи підготовки спортсменів, які б враховували гендерний аспект залучення до занять спортом.

Конфлікт інтересів. Автор заявляє, що не існує будь-якого конфлікту інтересів.

Література

1. Артамонова Т.В., Шевченко Т.А. Гендерная дифференциация личности высококвалифицированных спортсменов. Научно-теоретический журнал «Ученые записки». 2008, № 4 (38), С. 9-13.
2. Артамонова Т.В., Шевченко Т.А. Гендерная идентификация в спорте. Волгоград, 2009. 236 с.
3. Артамонова Т.В., Шевченко Т.А. Сравнительный анализ структуры личности спортсменов

References

1. Artamonova T.V., Shevchenko T.A. Gender differentiation of the personality of highly qualified athletes. Scientific-theoretical journal «Scientific notes». 2008, No. 4 (38), P. 9-13.
2. Artamonova T.V., Shevchenko T.A. Gender identification in sports. Volgograd, 2009. 236 p.
3. Artamonova T.V., Shevchenko T.A. Comparative analysis of the personality structure of athletes of different specializations: gender aspect. Elec-

- разной специализации: гендерный аспект. Электронный научно-образовательный журнал ВГПУ «Грани познания». №3 (4). Октябрь 2009. URL: www.grani.vspu.ru.
4. Біліченко О.О. Гендерні особливості формування мотивації до занять фізичним вихованням у студентів: автореф. дис. ...канд. наук з фіз. виховання і спорту: 24.00.02. Дніпропетровськ, 2014. 22 с.
 5. В Україні започаткували ініціативу «Жіноче лідерство у спорті» для забезпечення гендерної рівності. URL: <https://www.ukrinform.ua/rubric-sports/2868884-v-ukraini-zapocatkuvali-iniciativu-zinoce-liderstvo-u-sporti-dla-zabezpecenna-gendernoi-rivnosti.html>.
 6. Ворожбитова А.Л. Гендер в спортивной деятельности : учеб. пособ. Москва: ФЛИНТА, 2011. 216 с.
 7. Воронина О. Теоретико-методологические основы гендерных исследований. Теория и методология гендерных исследований. Москва: МЦГИ-МВШСЭН-МФФ, 2001. 106 с.
 8. Гендерные аспекты бюджетирования на местном уровне. Практическое пособие. 2012. URL:<http://library.fes.de/pdf-files/bueeros/ukraine/09513.pdf>.
 9. Грошевихин И.В. Социализация и инкультурация в спорте. Гуманитарные и социально-экономические науки. 2007, № 2. С. 99 – 102.
 10. Губа В.П. Возрастные основы формирования спортивных умений у детей в связи с начальной ориентацией детей в различные виды спорта : дис. ...д-ра пед. наук : 13.00.04. Москва, 1997. 334 с.
 11. Дамадаева А.С. Психология гендерного развития личности спортсмена: автореф. дис.д-ра психол. наук : 19.00.01. Москва, 2013. 53 с.
 12. Дамадаева А.С. Специфика гендерной дифференциации личности в спорте. Ученые записки университета имени П.Ф. Лесгафта. 2010, № 10 (68). С. 54.
 13. Євстігнєєва І. В. Гендерне виховання учнів основної школи на уроках фізичної культури: дис. ...канд. пед. наук: 13.00.07. Луганськ, 2012. 228 с.
 14. Иорданская Ф.А. Мужчина и женщина в спорте высших достижений (проблемы полового диморфизма). Москва: Советский спорт, 2012. 256 с.
 15. Кравець В.П. Гендерні дослідження: прикладні аспекти : монографія. Тернопіль: Навч. книга - Богдан, 2011. 226 с.
 16. Круцевич Т.Ю., Захарченко М.О., Марченко О.Ю. Врахування гендерного підходу у процесі занять з фізичного виховання учнівської молоді. Молодий вчений. 2017, № 3.1 (43.1). С. 180-183.
 17. Круцевич Т., Марченко О., Биличенко Е., Имас тронічний науковий і освітній журнал ВСПУ «Faces of Knowledge». No. 3 (4). October 2009. URL: www.grani.vspu.ru.
 4. Bilichenko O.O. Gender features of formation of motivation for physical education classes in students: author's ref. dis. ...cand. sciences in phys. education and sports: 24.00.02. Dnipropetrovsk, 2014. 22 p.
 5. Ukraine has launched the Women's Leadership in Sport initiative to ensure gender equality. URL: <https://www.ukrinform.ua/rubric-sports/2868884-v-ukraini-zapocatkuvali-iniciativu-zinoce-liderstvo-u-sporti-dla-zabezpecenna-gendernoi-rivnosti.html>.
 6. Vorozhbitova A.L. Gender in sports activities: textbook. manual. Moscow: FLINT, 2011.216 p.
 7. Voronina O. Theoretical and methodological foundations of gender studies. Theory and methodology of gender studies. Moscow: MCGI-MVSHSEN-MFF, 2001.106 p.
 8. Gender aspects of local budgeting. A practical guide. 2012. url: <http://library.fes.de/pdf-files/bueeros/ukraine/09513.pdf>.
 9. Groshevikhin I.V. Socialization and inculturation in sports. Humanities and socio-economic sciences. 2007, No. 2. P. 99-102.
 10. Guba V.P. Age bases of the formation of sports skills in children in connection with the initial orientation of children in various sports: dis. ...dr. ped. sciences: 13.00.04. Moscow, 1997. 334 p.
 11. Damadaeva A.S. Psychology of gender development of an athlete's personality: author. dis.dr. psychol. sciences: 19.00.01. Moscow, 2013. 53 p.
 12. Damadaeva A.S. Specificity of gender differentiation of personality in sports. Scientific notes of the P.F. Lesgaft. 2010, No. 10 (68). P. 54.
 13. Evstigneeva IV Gender education of primary school students in physical education lessons: dis. ...cand. ped. science: 13.00.07. Luhansk, 2012. 228 p.
 14. Iordanskaya F.A. Man and woman in elite sports (problems of sexual dimorphism). Moscow: Soviet sport, 2012. 256 p.
 15. Kravets VP Gender research: applied aspects: monograph. Ternopil: Textbook. book - Bogdan, 2011. 226 p.
 16. Krutsevich T.Yu., Zakharchenko MO, Marchenko O.Yu. Taking into account the gender approach in the process of physical education classes for student youth. A young scientist. 2017, № 3.1 (43.1). P. 180-183.
 17. Krutsevich T., Marchenko O., Bilichenko E., Imas T. Gender characteristics of young men and women who go in for sports and do not go in for sports. Sports visnik of Pridniprovy'ya. 2012, No. 2. P. 14-17.

- Т. Гендерные особенности юношей и девушек, занимающихся и не занимающихся спортом. Спортивный вiсник Приднiпров'я. 2012, № 2. С. 14-17.
18. Кукуленко-Лук'янець І.В. Психологічні особливості прояву фемінності/маскулінності у жінок-педагогів. Проблеми сучасної психології. 2015. Вип. 27. С. 265-279.
19. Лубышева Л.И. Социальная роль спорта в развитии общества и социализации личности. Теория и практика физической культуры. 2001, № 4. С. 11-15.
20. Лукашук В.І. Особливості гендерної соціалізації у спорті. Вісник Харківського національного університету імені В.Н. Каразіна. 2012. № 993. С. 141-145.
21. Марченко О.Ю. Гендерні відмінності ставлення школярів до фізкультурно-спортивної діяльності. Педагогіка, психологія та медико-біологічні проблеми. фізичного виховання і спорту. 2013, № 10. С. 47-51.
22. Марченко О.Ю. Особенности влияния занятий спортом на формирование гендерных характеристик юношей и девушек. Спортивный вiсник Приднiпроовья. 2017, № 1. С. 76-83.
23. Марченко О.Ю. Теоретико-методологічні основи гендерного підходу до формування аксіологічної значущості фізичної культури у школярів : дис. ...д-ра наук з фіз. вих. і спорту : 24.00.02. Київ, 2019. 590 с.
24. Месснер М. Маскулинность и профессиональный спорт. Антология гендерной теории. Сб. пер. / Сост. и комментарии Е.И. Гаповой и А.Р. Усмановой. Минск. : Пропилеи, 2000. С. 218-235.
25. Передельская Р.А. Гендерные различия ценностно-мотивационной направленности личности боксеров в организации процесса спортивной подготовки: дис. ... канд. психол. наук : 19.00.01. Москва, 2015. 300 с.
26. Приходько В. В. Концепція управління сучасною системою підготовки спортсменів : монографія. Дніпро : Інновація, 2018. 464 с.
27. Проблеми гендерної рівності у галузі фізичної культури і спорту. URL: file:///D:/Documents/%D0%94%D0%93%D0%98%D0%A4%D0%9A%D0%98%D0%A1/%D0%A1%D1%82%D0%B0%D1%82%D1%8C%D0%B8%20%D0%B8%20%D0%B4%D1%80.,%20%D0%B2%20%D1%82.%D1%87.%20%D0%B2%D0%B8%D0%B4%D0%B5%D0%BE/%D0%A1%D1%82%D0%B0%D1%82%D1%8C%D0%B8%202020/%D0%93%D0%B5%D0%BD%D0%B4%D0%B5%D1%80%20%D0%B2%20%D1%81%D0%BF%D0%BE%D1%80%D1%82%D0%B5/%D0%93%D0%9E%D0%91%20
18. Kukulenko-Lukyanets IV Psychological features of femininity / masculinity in women teachers. Problems of modern psychology. 2015. Vip. 27. P. 265-279.
19. Lubysheva L.I. The social role of sport in the development of society and the socialization of the individual. Theory and practice of physical culture. 2001, No. 4. P. 11-15.
20. Lukashuk VI Features of gender socialization in sports. Bulletin of Kharkiv National University named after V.N. Karazina. 2012. № 993. P. 141-145.
21. Marchenko O.Yu. Gender differences in students' attitudes to physical culture and sports activities. Pedagogy, psychology and medical and biological problems. physical education and sports. 2013, № 10. P. 47-51.
22. Marchenko O.Yu. Features of the influence of sports on the formation of gender characteristics of boys and girls. Sports visnik Pridniproovya. 2017, No. 1. P. 76-83.
23. Marchenko O.Yu. Theoretical and methodological foundations of a gender approach to the formation of axiological significance of physical culture in schoolchildren: dis. ...dr. of phys. out and sports: 24.00.02. Kyiv, 2019. 590 p.
24. Messner M. Masculinity and professional sport. Anthology of Gender Theory. Sat. per. / Comp. and comments by E.I. Gapova and A.R. Usmanova. Minsk. : Propylaea, 2000. P. 218-235.
25. Peredelskaya R.A. Gender differences in value-motivational orientation of boxers' personality in the organization of the process of sports training: dis. ...cand. psychol. sciences: 19.00.01. Moscow, 2015.300 p.
26. Prykhodko V.V. The concept of managing a modern system of training athletes: a monograph. Dni-pro: Innovation, 2018. 464 p.
27. Problems of gender equality in the field of physical culture and sports. URL: file:///D:/Documents/%D0%94%D0%93%D0%98%D0%A4%D0%9A%D0%98%D0%A1/%D0%A1%D1%82%D0%B0%D1%82%D1%8C%D0%B8%20%D0%B8%20%D0%B4%D1%80.,%20%D0%B2%20%D1%82.%D1%87.%20%D0%B2%D0%B8%D0%B4%D0%B5%D0%BE/%D0%A1%D1%82%D0%B0%D1%82%D1%8C%D0%B8%202020/%D0%93%D0%B5%D0%BD%D0%B4%D0%B5%D1%80%20%D0%B2%20%D1%81%D0%BF%D0%BE%D1%80%D1%82%D0%B5/%D0%93%D0%9E%D0%91%20.pdf.
28. Rodomanova S.S. Research of gender relations in sports (on the example of elite sports). Scientific notes of the P.F. Lesgaff. 2007, No. 9. P. 81-84.

- %D1%81%D0%BF%D0%BE%D1%80%D1%82.pdf (дата звернення 29.02.2020).
28. Родоманова С.С. Исследование гендерных отношений в спорте (на примере спорта высших достижений). Ученые записки университета имени П.Ф. Лесгафта. 2007, № 9. С. 81-84.
 29. Родоманова С.С. Социально-педагогические проблемы гендерных отношений в спорте : дис. ...канд. пед. наук : 13.00.04. Санкт - Перербург, 2007. 243 с.
 30. Скіндер Н.В. Олімпіада-2016 та нові спроби встановлення гендерної рівності у спорті. Репозитарій Харківського національного університету міського господарства імені О.М. Бекетова. Збірник_28-229-241. С. 229-241. pdf. URL: <https://eprints.kname.edu.ua/44352/>.
 31. Спорт, гендер і бюджет: як в Одеській області запроваджуватимуть нові підходи до гендерної рівності у сфері фінансів. URL: <https://izbirkom.org.ua/publications/obshchestvo-19/2018/sport-gender-i-biudzheta-iak-v-odeskii-oblasti-zaprovadzhuvatimut-novi-pidkhodi-do-gendernoyi-rivnosti-u-sferi-finansiv/>.
 32. Усольцева А.А. Особенности становления гендерной идентичности спортсменов условно мужских видов спорта: дис. ... канд. психол. наук : 19.00.01. Тюмень, 2015. 209 с.
 33. Цикунова Н.С. Гендерные характеристики личности спортсменов в маскулинных и фемининных видах спорта: автореф. дис. ... канд. психол. наук : 13.00.04. Санкт - Перербург, 2003. 19 с.
 34. Шиян О., Фашук О. Проблеми гендерних стереотипів та дисбалансу у сфері фізичної культури і спорту. Спортивна наука України. 2012, № 3 (47). С. 40-44.
 35. Юдин О. А. Спорт в системе социализации личности: теоретический анализ. Вестник Поволжской академии государственной службы. 2007, № 12. С. 56-61.
 36. Якимович В. С. Культура в мире спорта. Москва: Советский спорт, 2006. 126 с.
 37. Homophobic Slur Hurlled At Female Soccer Players In Rio URL: <https://thinkprogress.org/homophobic-slur-hurled-atfemale-soccer-players-in-rio-9d14a3c92534#.v1jy4v79u>.
 38. Whannel G. Mediating masculinities: the production of media representations in sport. Sport and gender identities: masculinities, femininities and sexualities / ed. by C. C. Aitchison. NY: Routledge, 2007 P. 7.
 29. Rodomanova S.S. Socio-pedagogical problems of gender relations in sports: dis. ...cand. ped. sciences: 13.00.04. Saint-Pererburg, 2007. 243 p.
 30. Skinder NV 2016 Olympics and new attempts to establish gender equality in sports. Repository of Kharkiv National University of Municipal Economy named after OM Бекетова. Collection_28-229-241. Pp. 229-241. pdf. URL: <https://eprints.kname.edu.ua/44352/>.
 31. Sport, gender and budget: how new approaches to gender equality in finance will be introduced in Odesa oblast. URL: <https://izbirkom.org.ua/publications/obshchestvo-19/2018/sport-gender-i-biudzheta-iak-v-odeskii-oblasti-zaprovadzhuvatimut-novi-pidkhodi-do-gendernoyi-rivnosti-u-sphere-financial/>.
 32. Usoltseva A.A. Features of the formation of gender identity of female athletes in conventionally male sports: dis. ...cand. psychol. sciences: 19.00.01. Tyumen, 2015. 209 p.
 33. Tsikunova N.S. Gender characteristics of the personality of athletes in masculine and feminine sports: author. dis. ...cand. psychol. sciences: 13.00.04. Saint - Pererburg, 2003. 19 p.
 34. Shiyani O., Fashchuk O. Problems of gender stereotypes and imbalance in the field of physical culture and sports. Sports science of Ukraine. 2012, № 3 (47). P. 40-44.
 35. Yudin O. A. Sport in the system of personality socialization: theoretical analysis. Bulletin of the Volga State Academy of Public Administration. 2007, No. 12. P. 56 - 61.
 36. Yakimovich V. S. Culture in the world of sports. Moscow: Soviet sport, 2006. 126 p.
 37. Homophobic Slur Hurlled At Female Soccer Players In Rio URL: <https://thinkprogress.org/homophobic-slur-hurled-atfemale-soccer-players-in-rio-9d14a3c92534#.v1jy4v79u>.
 38. Whannel G. Mediating masculinities: the production of media representations in sport. Sport and gender identities: masculinities, femininities and sexualities / ed. by C. C. Aitchison. NY: Routledge, 2007 P. 7.

Приходько Володимир

Придніпровська державна академія фізичної культури і спорту
м. Дніпро, вул. Набережна Перемоги, 10, 49094, Україна
e-mail: komandaodi@ukr.net, тел. +38(097)2430057